Varia Atque Breviora

LINGUISTICA U FOLKLORE

Ta' A. CREMONA

IL-KELMA MISRAH

Definizzjoni: Id-definizzjonijiet ta' *misraħ* mogħtijin minn xi storiċi u lessikografi huma dawn li ġejjin:—

ABELA-CIANTAR (1647-1772) (Malta Illustrata) jagħtu din id-definizzjoni taħt *Misraħ* (*Kola*): quel piano, o sia piazza, che hanno (i Maltesi) nei villaggi, dove nei giorni festivi si radunano a discorrere e passare le ore oziose.

DE SOLDANIS (AGIUS) (1750) jagħti din it-tifsira: Aprico, campo, pianura, landa, lama. *Misraħ magħżuq*: campo zappato. *Misraħ bix-xewk*: Spineto. *Misraħ tas-Suq*: piazza. Lat. platea.

VASSALLI, M.A. (1796): Piazza aperta. Lat. Planities ampla ante habitacula.

FALZON, G.B.: Piazza aperta e grande ove si può lottare, correre, giuocare.

CARUANA, A.E. (1903): Piazza che si estende dirimpetto alla chiesa del villaggio, dove i contadini sogliono radunarsi alla sera dopo il lavoro, largo. Jorbot il-kelma mal-kelma *serħ*.

PRECA, A (1904): Spianata o un largo qualunque nascente da irregolarità nelle strade dei casali, che nelle città sarebbe un sacrilegio chiamare le piazze (fossero anche le più microscopiche) con questo nome. Preca jnissel dil-kelma mill-mamma *seraħ*.

DESSOULAVY, C.L. (1938): An open space. Inissel il-kelma mill-Għarbi: *masraħ*, sing. *msâriħ*, plur. Jirriferixxi għan-nom *Serħ*. Jinnota wkoll il-kelma Għarbija *masragħ*, mill-mamma *saragħ* (fil-Malti s-sitt forma *issâra*, Għarbi *itsara*) li minnha setgħet ġiet il-kelma Maltija *misraħ* (?).

BARBERA GIUSEPPE (1940): *Masraħ*, sing. *msâriħ*, plur.: Piazza aperta e grande ove si può lottare, correre, giuocare (lett. prato).

Nisel il-Kelma: Skond it-tifsira li jagħtu l-lessikografi li semmejna kull min jiġi biex jifli n-nisel ta' dil-kelma iktarx li jaħseb li dil--kelma setgħet tnisslet jew minn *seraħ* (Għarbi *sáraħa*) li għall-ewwel kienet tfisser: *ħeles*, *ħelles*, *ta l-libertà*; b'tifsira

oħra ta' : *ta l-mistrieħ*, bin-nom : *serħ* (Vassalli); jew minn *Issâra*, u għalhekk : *misraħ*, post fejn *jissaraw*, *jilagħbu* (Falzon); iżda din l-aħħar tifsira mhux ta' min jorbot fuqha, kif jidher ċar iżjed il quddiem.

Il-Prof. Saydon f'*Il-Malti* ta' Ġunju, 1931, paġ. 53, taħt il-kelma *Misraħ*, igħid li fil-Għarbi l-kelma *serah* (minn fejn *misraħ*) tfisser *ħa l-merħla tirgħa*, eċċ.; *u ħadha barra* (*mill-maqjel*) *fil-wisa'*; għalhekk *misraħ* ifisser *imkien fejn il-merħla tirgħa; wesgħa fejn wieħed jista' jimxi u jdur ħieles minn kull għaliq*.

Sew il-kelma Għarbija *sáraħa* u l-isem imnissel minnha *misraħ* għandhom is-sens ewlieni ta' : *ragħa* (il-merħla), *mexxa*, *saq* (il-merħla), *ragħa fil-beraħ*, *fil-libertà*. Fit-tieni forma *serraħ* hemm ukoll is-sens intensiv ta' : *ħelles*, eċċ. u fin-nom *misraħ* is-sens ewlieni ta' *mergħa*, post fejn jirgħu jew jitilqu fil-libertà l-bhejjem (Freytag u Hava). Is-sens ta' *libertà*, *ħelsien* fil-mamma *seraħ* jaqbel ma' dak li jagħti Vassalli fil-kelmiet : *seraħ*, *serraħ* : *Curis solvo et libero facio*, għalhekk, ukoll f'sens sekondarju : *quiescere facio*, *quietem praebeo*. Tal. Dar riposo. *Serħ* : *Libertas*, kif ukoll is-sens ta' : *quies*, *requies*, Tal. *Riposo*, *quiete*, sens li nsibuh fin-nom *misraħ*, post tal-mistrieħ.

Kliem li jaqbel fil-forma morfoloġika u fis-sens mogħti fil-vokabularji Maltin insibuh ukoll fid-djaletti Għarbin. Qabbel l-Għarbi ta' l-Alġerija (Cherbonneau). *Sáriħa* — Agir en toute libertà; circuler liberament; avoir le champ libre. *Sarraħ* : Laisser paitre. Mettre en libertè, donner la libertè.

It-tifsira verbali tal-kelma Maltija *issâra* (fis-6 forma) taqbel ukoll mat-tifsira mogħtija fl-Għarbi ta' l-Alġerija (Cherb) tal-verb *sara(għ)* : Lutter corps à corps. L-isem *masra(għ)*, imnissel mill-għerq *s-r-għ*, u li jfisser : arena, kamp tal-battalja (lice, arene) qajla jista' jitqabbel mal-kelma Maltija *misraħ* iżjed mill-kelma Għarbija *masraħ(a)*, li għandha s-sens ta' mergħa, post ta' mistrieħ .tal-libertà eċċ Tarġa' fil-Malti l-*għ* fil-kelma *masra(għ)* kienet tibqa' siekta.

Għeluq : Il-kelma Maltija *Misraħ* iktarx, għalhekk, b'tusigħ ta' tifsir (semantika) ħadet maż-żmien it-tifsira ta' *wesgħa* fl-irħula, u l-iktar ta' dawk il-wesgħat ta' quddiem il-knejjes fejn in-nies tar-raħal jinġemgħu għal fil-għaxija wara x-xogħol biex iqattgħu xi siegħa jitħadtu; post fejn dawn isibu l-faraġ u l-mistrieħ tagħhom. Għall-ewwel forsi hawn Malta wkoll il-kelma

misraħ kellha t-tifsira ewlenija ta' *mergħa*, fejn *ir-raħħâl* kien jitlaq il-merħla jew bhejjem tiegħu jimirħu u jirgħu, iżda mbagħad l-istess kelma *misraħ* ħadet it-tifsira sekondarja ta' kull *wesgħa fil-beraħ*. Qabbel: *Misraħ Għonoq*; *Misraħ il-Barrieri*; *l-Imsieraħ*, imbagħad fl-aħħar it-tifsira ta' wesgħa fl-irħula, l-iktar ta' dawk il-wesgħat li fl-irħula huma mdawrin bil-bini, b'mod partikulari dawk il-wesgħat ta' quddiem il-knisja.

KLIEM MALTI FEJN IL-CA (K) TALJANA SARET QAF FIL-MALTI

Qaqoċċ — minn cacocciu (Sqalli).
Qroll minn corallo.
Qorti minn corte.
Qanniċċ minn canicciu jew cannizzu (Sqalli).
Qanpiena minn campana.
Qroqqa minn chioccia (Għarbi, Sirja, *Qruqa*).
Qastan minn castagno (*).
Qmis minn cammisa (Sic.) u camisia (Lat. volg.) (*).
Qassata minn cassata (*) (Tal.-Sqalli).
Qannata minn cannata (*) (Sqalli).
Qoffa minn coffa (Sqalli) (*).
Nieqa minn naca (Sqalli) (*).
Qarnita minn carnutus (Lat. volg.).
Ċagħka minn ciaca (Sqalli) (*).
Qalfat minn calafatari (Sqal.) (*).
Qarweż minn carusari (Sqal.); carusu (Sqal.) (*).
Qubbajt minn cubbajta (Sqal.) (*).
Qalziet minn calza (fil-plural Malti ta' calza).

Nota: Il-kliem immarkat (*) wara l-kelma Taljana jew Sqallija iktarx li hu ta' nisel Għarbi, iżda l-kelma iktarx waslet għandna mill-Isqalli jew mit-Taljan.

'Il quddiem infissru fuq l-isvilupp lingwistiku ta' xi kliem.

ISMIJIET TAL-BRIMB

Il-Ħaddiema
Il-Ġerrejja
Il-Qabbeżija
Il-Mistoħbija
Il-Botnija
L-Imtebbgħa
L-Irmedija
Il-Għassiesa
L-Imdendla
Il-Qastnija

Il-Kaħlanija
Is-Sewdenija
Tar-Raddiena
Il-Ħamranija
Il-Ħadranija
Il-Bebbuxija
L-Imriegħda
L-Imrekkna
Il-Magħluba
Tas-Salib
Il-Baħrija
In-Niexfa
Is-Safranija
Tal-Bajtar
In-Nissiega
L-Imsewfa
Il-Għażżiena
Il-Bieżla
Il-Għaġġelija.

TIBDIL TA' VOKALIZZAZZJONI MIT-TALJAN, SQALLI, GHALL-MALTI

Il-Malti ma jaħmilx il-vokali *u* maħtufa aċċentata ta' kliem Taljan jew Sqalli u jibdilha f'*o*, f'*i* jew f'*u* twila.

Taljan jew Sqalli	*Malti*
Ciurma	Ċorma
Busso, bosso	Bux
Burgu (Sqal.)	Birgu
Suppa	Soppa
Gusto	Gost
Fungo (Tal.), funcia (Sqal.)	Fonġa
Cupola	Koppla
Mummia	Mumja
Giubba	Ġobba
Pugno	Ponn
Frutto	Frott
Muffa	Moffa
Grungu	Gringu
Turco	Tork
Frusta	Frosta
Sulla	Silla
Spugna	Sponża (Sqal. *sponza*, *sponsa*).
Gruccia	Krozza (Sqal. *crozza*).